

Fórizs Sándor ny. r. dandártábornok:

HATÁRŐR SORKATONÁK ALAPKIKÉPZÉSE A HONVÉDSÉGNÉL 1961-BEN

DOI: 10.35926/HSZ.2025.5.9

ÖSSZEFOGLALÓ: A szerző publikációjában a határőr sorállomány 1960–1961. évi alapkiképzése, valamint az azt követő szakkiképzés néhány meghatározó kérdését dolgozza fel írásában. A honvédség három határőr kerület, Csorna (1.), Pécs (5.) és Kiskunhalas (6.) részére folytatott kiképzést. Ekkor összesen tíz kerület és egy önálló zászlóalj szerepelt az állománytáblázatban. A többi kerület maga végezte el ezt a munkát, vélhetőleg a honvédségi kapacitáshiány okán, a vizsgált évben ugyanis egybeesett novemberben a honvéd és a határőr bevonulás és így az alapkiképzés is.

KULCSSZAVAK: bevonulás, alapkiképzés, szakkiképzés, határőrség, honvédség

A SZERZŐRŐL:

Dr. Fórizs Sándor ny. rendőr dandártábornok (CSc), nyugalmazott egyetemi tanár, professzor emeritus, a Nemzeti Közszerződési Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészettudományi Doktori Iskola témavezetője (ORCID: 0000-0001-6019-3295; MTMT: 10002335)

BEVEZETŐ

A kapcsolódó információkat a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Lángliliom utcai gyűjteményéből szereztem be, ahol a BM Határőrség Országos Parancsnoksága okmányai találhatók.¹ Ez az év a kiképzés terén váratlan módon zajlott, a sorhatárőröket részben honvédségi objektumokban képezték ki. A korábbi időben az alapkiképzés terén erre nem találtam példát, a változtatás okáról csak találgatni tudok. A honvédség szakkiképzés terén a hatvanas évek során mindvégig jelentős szerepet játszott a határőrségi felkészítési rendszerben. Ez részben a három hónapos első alapkiképzés második felében zajlott szakfelkészítés néhány területére vonatkozott. Bizonyos szakterületekre tervezett határőröket (például gépkocsivezető, szakács) a kiképzés második felében kivonták a többi felkészítendő közül, és honvédségi objektumban folytatták a felkészítésüket. Ebben a ciklusban egyébként a műszaki és híradó katonákkal nem ezt történt, ők maradtak a határőrségnél.

Ezekon kívül – a kiképzéshez szükséges határőrségi felkészültség, szakismeretek hiányában – jellemzően különböző speciális, nagy fontosságú tanfolyamok, továbbképzések is zajlottak a néphadsereg intézményeinél. Példa erre az MN Műszaki Csoportfőnökség szervezésében Ercsiben lezajlott műszaki tisztes tanfolyam 1962. 01. 02. – 1962. 02. 20. között. A héthetes (!) felkészítés anyaga a levéltárban megtalálható.² Ezen, a képzés megnevezésével

¹ Jelzetük: MNL OL HOP XIX-B-10

² MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 31. folyószám. „Tárgy: BM. Hő. ts. tanfolyam a MN. Ö. Aku. Z. nál.”; „Tárgy: Mű. ts. tanfolyam levezetése.” „Harciképzési Utasítás az MN. Ö. AKU. Z. 7 hetes aknász tisztesképző tanfolyamára a BM. Határőrség részére.”

ellentétben, a határőrség részéről hivatásos, továbbsholgaló és sorállományú tisztos állomány vett részt. A felkészítést a nyugati államhatáron alkalmazott aknamező rendszerben tartása indokolta. A felrobbant aknák pótlása, a fatestú aknák bakelitesre cserélése, az apróbb módosítások végrehajtása és esetenként az aknamezőszakaszok jelentősebb módosításának megoldása állandó munkát adott a kerületenként rendszeresített műszaki századok állományának. A háttérből hiányzott a megfelelő színvonalú szakfelkészítést biztosító állomány és a szükséges objektum. A folyamatosan bekövetkezett balesetek súlyosságát és gyakoriságát jelzi, hogy még a nagyatádi kerületparancsnok is felrobbant a műszaki zárnál egyik lábát elvesztve, a sorkatonák balesetei pedig szinte mindennaposak voltak.

AZ ALAPKIKÉPZÉS ÁLTALÁNOS KÖRÜLMÉNYEI A HATÁRŐRSÉGNÉL

A hatvanas években a határőrség jelentős sorállománnyal rendelkezett.³ A szervezet sorlétszáma az évtizedben általában 12 500–13 500 fő között mozgott. A honvédelmi kötelezettség alapján zajló 27 hónapos szolgálat bevezető mozzanata egy három hónapos alap- és szakki-képzési időszakként indult. Ezt követően a katonák szolgálati helyükre kerültek, illetve a kiválasztottak további tisztisiskolai felkészítésen vettek részt. Egy időben mindig két korosztály tevékenykedett a rendszerben, majd általában novemberben sorozták és behívták az idősebbik gárda váltását. Az 1960-as évben november 11–12-én volt bevonulás, 1961. február 9-én fejeződött be a kiképzés. Az újonccokkal váltották a legidősebb katonákat, az 1958. novemberi bevonulást, akik 1961. február 12–15 között szereltek le.⁴ Az alapkiképzés a határőrség életében meghatározó jelentőségű volt, részben amiatt, hogy határőr-szakmailag és katonai szempontból is itt kellett színvonalasan felkészíteni a résztvevőket. Az ekkor megszerzett tudás lett az alapja a további szolgálatellátásuknak. A feladat nagyságát tovább fokozta annak logisztikai nehézsége. Ebben az időben az évi egyszeri alapkiképzésnek nem volt állandó bázisa, háttérintézménye. Összesen évente 11-12 kiképzőbázist, kiképzőszázalóaljat, -századot kellett felállítani, majd bontani. Az állandóan működőket később, csak az évenkénti három bevonulás alkalmából hozták létre. Egy négy hónapos időszakra teljesen célszerűtlen és gazdaságtalan lett volna állandó rendszer fenntartása.

Mindezek miatt az alapkiképzés a kiképzőkeretek felállításával kezdődött. Ebben a feladatba beletartozott az elhelyezés megoldása, a laktanyák aktiválása kb. 6000-7000 főre a kiképzőkerettel együtt, elhelyezés, konyha, hálókörletek, raktárak, ruházat-fegyverzet összevonása, szakácsok, ellátók, raktárosok stb. Mégis a legnagyobb problémaként a kiképzőkeret összeállítása jelentkezett: tisztok, tiszthelyettesek, sortisztosok kiválogatása, kiemelése eredeti beosztásukból, vezénylésük négy hónapra, módszertani foglalkozások tartása, a felkészítést követően februárban az egész rendszer megszűntetése. A kiképzőkeret létszámigénye is jelentős volt: évente kb. 420-450 tiszt, 120-130 tiszthelyettes, 1300-1400 sorállományú határőr. Kedvezőtlen volt ekkora létszám kiemelése a végrehajtó szolgálatból. Különösen a hivatásos állomány nehezményezte az állandó beosztásukban folytatott munka megszakítását, gyakran a családtól való különélést. Mindezek a nehézségek vezethettek ahhoz a gondolathoz, hogy folytassák le az alapkiképzést honvédségi intézményekben, az állandóan működő kiképző ezredeknél.

³ Főrizs 2025, 70–83.

⁴ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 1. sz. doboz I/1–2. tárgykör 1. folyószám. „Határőrség országos parancsnokának 1961. évi parancsai. 02. sz. pcs.” Leszerelés, váltás.

Csak feltételezésem, hogy a honvédségnél 1960. novemberben indult alapkiképzéshez hozzájárulhatott az MSZMP Politikai Bizottsága 1960. augusztus 9-ei ülése is.⁵ A határőrség működésével elégedetlen politikai vezetés a bizottsági ülésen napirendre tűzte és megtárgyalta a határőrség általános helyzetét. A kérdés megvitatását a bekövetkezett rendkívüli események nagy száma és a határőrizeti eredményesség alacsony szintje is indokolhatta. Egyetértettek az országos parancsnok és a politikai csoportfőnök leváltásával. Az ülésen megszabott feladatok között szerepelt a nyugati kerületek megerősítése és több fontos intézkedés bevezetése. Elképzelhető, hogy a „kívülről” érkező új országos parancsnok, dr. Korom Mihály (de még inkább az országos törzse) esetleg ezzel a kiképzési megoldással kívánta mutatni az elvárt szigorító intézkedések megtételét.

A KIKÉPZÉS MEGSZERVEZÉSE

A kiképzést megelőző szervezőmunkáról több okmánnyal is rendelkezünk. Maga a rendszer összeállítása semmiképpen sem lehetett egyszerű, és itt nem csak a feladat összetettségére és az érintett létszám nagyságára gondolok. Ilyen jellegű, méretű tevékenység még nem folyt a két különböző minisztériumhoz tartozó testület között. Ha már csak a későbbi anyagi elszámolásokra koncentrálnunk az önálló költségvetési szervek között, azonnal számítani lehetett komoly pénzügyi problémákra. Számomra érthetetlen módon több bonyolító megoldást is beépítettek a rendszerbe. Míg egyes honvédségi laktanyákban végigvitték a három hónapos kiképzést a határőrizeti vonatkozású ismeretek feldolgozásával együtt, addig az állomány másik része csupán hat hetet maradt a honvédségnél, ahol alapvetően a katonai jellegű felkészítést kapta meg, majd visszavitték őket a határőrséghez, és a befejező időszakban határőrizeti szakmai felkészítésben részesültek. Ezt sem egy bázison, hanem több őrsre kihelyezve (pécsi határőr kerület), illetve felállított kiképzőponton, például Kiskőrösön (kiskunhalasi határőr kerület). Tudjuk jól, minél több bázis, szereplő vesz részt a tevékenységben, annál több a gond, az eltérés, az áttekinthetőségi probléma, és nem lehet az egységes színvonalat biztosítani. Különösen érthetetlennek ítélem az őrsökre kihelyezett alapkiképzést, szakmai gyakorlatot. Zavarta a napi életet, csupán kis létszám elhelyezésére volt lehetőség, és szétszórta a kiképzőket is. Abban nem látok ellentmondást, hogy a szakbeosztásokba tervezettek, sofőrök, szakácsok, híradókatonák a hathetes határőr szakmai felkészítést követően kiváltak a többiek közül, és megkapták külön-külön a saját szakfelkészítésüket. A szervezés már eleve igen bonyolult feltételekre épült, és ezért nem is lehetett problémamentes a végrehajtás. Ugyanakkor hét kerület a hagyományos módon, saját bázison végezte az alapkiképzést, az előzőektől függetlenül.

A honvédelmi és a belügyminiszter a végrehajtásra közös parancsot adott ki, majd ennek alapján végrehajtási utasítás készült a határőrségnél.⁶ A honvédségnél kiképzésre kerülőket hathetes és három hónapos csoportokra osztották. A honvédség által érintett kiképzési létszámot 2424 főben adja meg az anyag. A felkészítés költségei a határőrséget terheltek. Az újoncokat karabéllyal szerelték fel; ekkor még a járőrtársak ezzel a fegyverrel látták el a szolgálatot, a járőrparancsnok pedig géppisztollyal. Az átvitt fegyverekről a határőrség

⁵ Őrzési egység: 1960. augusztus 9. + (288.f.5/195.ö.e.)

⁶ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 20. sz. doboz VII/1-3 tárgykör 23. folyószám. „Végrehajtási utasítás tervezet A Honvédségnél történő újonckiképzéssel kapcsolatban A Honvédelmi Miniszter elvtárs és a Belügyminiszter elvtárs 1960. augusztus 5-én kiadott 025. számú közös parancsa alapján az alábbiakat rendelem el.” 1960. 08. 23.

ideiglenes átadási okmányt készített. Géppisztoly-lőgyakorlatot is előírtak, ehhez a fegyvert a honvédség helyben adta. Az újoncok ruházati anyagait a határőrség szállította.

Rendelkezésünkre áll egy előzetes számvetés.⁷ Az anyag fejrésze: „Honvédelmi Minisztérium V.K. Szerv. és M. Csf.-ség”, aláírta a „Szerv. és M. Csf.h.” (szervezési és mozgósítási csoportfőnök-helyettes). E szerint a határőrség törzsfőnökével egyeztették a kiképzés lehetőségét. A határőrség évenkénti újoncszükséglete 6661 fő + 5% biztonsági tartalék, összesen 6941 fő, ennyit az MN nem tudott bevállalni.

Ki kellett képezni (de nem mindenkit a honvédségnél):

- lövész kiképzésben 6123 főt,
- híradó területre 558 főt,
- műszaki katonát 260 főt.

Az időszükséglet: két és fél hónapos kiképzés, valamint napok a bevonulásra és a váltásra. 504 óra a tananyag napi nyolc órával, 63 kiképzési nap. „A határőrség újoncainak hadseregben belüli kiképzését a 8. gl. ho. bázisára célszerű felépíteni, mivel ez a magasabbegység jelenleg is három hónapos turnusokban rövidített sorkatonai kiképzést folytat.”⁸

Ekkor novemberben egybeesett a határőr és a honvéd újoncbehívás, „problémás felvállalni a saját újoncok mellett a határőröket is, nincs üres objektum” – írja a jelentés kidolgozója.⁹

A szervezés bonyolultságát szemlélteti az országos parancsnokság szervezési osztály vezetőjének a parancsnok számára készített jelentése.¹⁰ A különböző kerületek részére más-más honvéd alakulatok végeznek felkészítést. A csornai határőr kerület részére a mezőtúri Honvéd Kiképző Ezred három hónapos kiképzést végez. Csorna kiképzési igénye 2320 fő, ebből 170 fő felkészítését a határőrség maga rendezte a kerület állomáshelyén és Ady-ligeten (gépkocsivezető, műszaki és híradó területre). Maradt Mezőtúrra 1150 fő újonc, ebből alapkiképzés után szakácstanfolyamra 20 fő került. Így Csorna vezényelt Mezőtúrra 19 tisztet, egy tiszthelyettest, 48 sortisztet a kiképzőkeretbe, az újoncokkal együtt összesen 1218 főt.

A nyíregyházi honvéd kiképzőezred Halas és Pécs részére képzett katonákat hathetes időtartamban. Halas állománya, 716 fő a létszámlevonások után lövészkiképzést kapott. A kerület vezényelt két tisztet, egy tiszthelyettest és a 716 újoncot. Itt hat hét katonai, harcászati, lökiképzést stb. kaptak, majd mentek vissza a kerülethez, Kiskőrösre határőrizeti felkészítésre.

Pécsről – a kiválasztottak levonása után – 558 újonc érkezett a szakképzésre. A felkészítő kerethez mindössze egy-egy tisztet és tiszthelyettest biztosítottak, akik nyilvánvalóan csupán általános felügyeletet gyakoroltak. Hat hét után tértek vissza a pécsi kerülethez határőrizeti felkészítésre, amely ott az őrsökön zajlott. A határőrség összesen 75 főt adott a kiképzés-re keretnek a két kerülettel, itt már érezhető egy jelentős megtakarítás határőrségi részről.

A bevonulásnál a szükséges bizottságok a honvédség laktanyáiban álltak fel. Beérkezéskor „bemutató bizottság” tevékenykedett szűrővizsgálat céljából. Tagjai között 1 fő elhárító, 1 fő határőr szervezési tiszt, egy fő határőr orvos és további 1 fő vezényelt határőrtiszt dolgozott.

Eskütelre a honvéd alakulatnál került sor. A vezényelt határőrök a kiképzőezred parancsnokának alárendeltségébe tartoztak. „Súlyos rendkívüli események kivizsgálását a HM.

⁷ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 5. folyószám. Tárgy: Jelentés határőr újoncok kiképzésével kapcsolatban.” 1960. 06. 21.

⁸ Uo.

⁹ Uo.

¹⁰ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 20. sz. doboz VII/1-3 tárgykör 22. folyószám. „Tárgy: A honvédségnél történő újonckiképzéssel kapcsolatos szervezési kérdések megoldására javaslat.” 1960. 08. 17.

Szü. Csoportfőnökség és a Határőrség OPK illetékes szervei együtt végezzék!”¹¹ – hangzik az országos parancsnokság javaslata.

EGY BIZOTTSÁGI ELLENŐRZÉS

Érdekes kérdés, miként ítélték meg a záró értékelésnél a honvédségnél lezajlott alapkiképzést. Egy összefoglalás betekintést enged a bizottsági ellenőrzésbe.¹² Az okmány hétlapos, hat aláírás szerepel rajta: „HM. Pol. Csfség., HM. Kik. Csfség., Hör. Orsz. Pság., Vk. Hdm. Csfség., 8. gl. ho. pk. mb., Hör. Orsz. Pság.”

A bizottság feladata volt a kiképzés eredményességének felmérése. Az induláskor „Harc kiképzési Program”-ot adtak ki. Levizsgáztattak hat szakaszt határőrizeti kiképzésből (jó eredmény), 12 szakaszt politikai oktatásból (megfelelő eredmény), hat szakaszt harcászati kiképzésből (megfelelő eredmény), hat szakaszt lökiképzésből (nem megfelelő eredmény), három szakaszt alaki kiképzésből (megfelelő eredmény), három szakaszt testnevelési kiképzésből (megfelelő eredmény).

Az ezred kiképzőkeretének hozzáállása jó volt, az újoncokat leginkább a határőrizeti kiképzés érdekelte. Hátrányos volt a nagy létszámú alegységkötelékek alkalmazása. Ezt nyilvánvalóan az elhelyezés és a szakaszparancsnoki létszám befolyásolta. A kiképző sorállományú tisztesek tapasztalatlansága szintén negatívumként jelentkezett. Gyakori volt a honvéd és határőr tisztesek durva viselkedése. A határőr állományból dicséretet kapott 498 fő (41,9%), 350 fő kapott oklevelet vagy jutalmat, 208 főt megfenyítettek (17,5%). Az ellenőrző lövészet eredménye 42,6%-os lett. Az újoncokkal történő egyéni foglalkozásra nem maradt elegendő idő.

A KIKÉPZÉS AKKORI ÉRTÉKELÉSE

A honvédségnél részben vagy egészen lezajlott alapkiképzés értékeléséről három anyag is található a levéltárban. Ezek belső tartalma lényegében nem tér el egymástól. Időben az első – kevesebb mint egy hónappal a kiképzés befejezését követően született – a határőrség jelentése¹³ a belügyminiszter első helyettesének, aláírta az országos parancsnok. E szerint az alapkiképzés saját bázison, kilenc kiképzőponton, valamint a honvédségnél a nyíregyházi és mezőtúri gépkocsizó lövészezredeknél zajlott. Nyíregyházán a hathetes, majd a határőrségnél folytatódó megoldást próbálták ki. Az őrökön történt szakkiképzést nem megfelelőnek ítélték. Mezőtúron három hónapos teljes felkészítés zajlott. A határőr kiképzőpontok közül három esetében a lövészeti felkészítés eredménye nem megfelelő lett.

Időben vélhetőleg második anyag egy közös honvéd-határőr jelentés.¹⁴ Aláírta az MN megbízott vezérkari főnöke és a határőrség országos parancsnoka, a rendelkezésre álló példányon nem szerepel címzés. A 65. gépesített lövészezrednél 1960. november 14-től december 29-ig, az 5. gépesített lövészezrednél 1960. november 14-től 1961. február 10-ig tartott a kiképzés.

¹¹ Uo. OPK = országos parancsnokság.

¹² MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 1 folyószám. „Jegyzőkönyv az 5. gl. ezrednél 1961. február 10-11-ig végrehajtott hör. újonckiképzés eredményeinek feldolgozásáról.” 1961. 02. 15.

¹³ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 3. folyószám. „Tárgy: Újonckiképzés végrehajtása.” 1961. 03. 04.

¹⁴ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 5. folyószám. „Tárgy: Jelentés a MN-nél végrehajtott határőr újonckiképzésről.” 1961. május.

A hathetes idejű felkészítést az aláírók elvetették, a három hónapos eredményesnek ítélték. „Az 5. gépkocsizó lövészezrednél a három hónapos időtartamú kiképzés célja az volt, hogy hasonlóan a Határőrségnél folyó újonckiképzéshez, a harcosokat felkészítse járőrtársi szinten határőrizeti feladatok ellátására.”¹⁵ Megismétlik az együttes kiképzéssel járó előnyöket, mint erőforrások megtakarítása, felkészült kiképzőkeret rendelkezésre állása, a határőrség tehermentesítése stb. A továbbiakban javasolják a hasonló alapkiképzési megoldásokat.

Ehhez szükségesnek látják előrébb hozni a kiképzés kezdését november 1-jére, nagyobb határőr kiképzőállományt is bekapcsolni, a felkészítés folyamán a határőrség átfegyverzését (Kalasnyikov gépkarabélyra) figyelembe venni, kiképzési programot, óraszámokat áttekinteni. A legnagyobb elismerést a jelentés egyik zárómondata tartalmazza: „A BM. Határőrség Országos Parancsnoka javasolja, hogy az MN. az 1961/1962. kiképzési évben 5.500 fő határőr kiképzését tervezze be.”¹⁶ Ez a megjelölt létszám szinte a teljes újoncállomány, amennyiben leszámoljuk a speciális szakbeosztásra tervezetteket.

A harmadik és talán az eddigiek közül a legfontosabb jelentést¹⁷ az országos parancsnok írta alá. Címzett „Czinege Lajos Altábornagy Honvédelmi Miniszter”. Természetesen ebben a dokumentumban sok ismétlés található az előző okmányokból. A helyzetet összefoglaló legfontosabb anyagnak tekintem ezt, hiszen az országos parancsnok egy „külső” miniszternek jelent, és javaslatai lényeges kéréseket tartalmaznak. A felkészítéssel a 65. és az 5. gépkocsizó lövészezred volt megbízva. A 65.-nél hathetes, alapvetően katonai ismeretek elsajátítása zajlott, hat hét után az újoncok az 5. és 6. kerületekhez kerültek szakmai ismeretek elsajátítására. Ez az 5. kerületnél az őrsőkön történt, a 6.-nál erre a célra felállított kiképzőbázison. Az 5. ezrednél határőr tisztek és tisztetek végezték a szakkiképzést.

Nem volt jó, hogy a kiképzés helyszíne kétszer változott. Nagyon lekötötte a határőrséget az anyagi biztosítás. A határőrizeti és a harc kiképzési felkészítés nem kapcsolódott kellő mértékben egymáshoz. Az újonckiképzés az őrsőkön akadályozta a napi szolgálatot, felülről nem lehetett áttekinteni.

„Az 5. gépkocsizó lövészezrednél 3 hónapos időtartamban végrehajtott határőr újonckiképzés folytatása a Határőrség szempontjából a jövőben is célszerűnek látszik”¹⁸ – mondja ki a legfontosabb következtetést a jelentés. Jelentősen mentesítette a határőrség anyagi szolgálatát, a kerületek vezetését is, a napi feladatokra tudtak koncentrálni. Nyilvánvalóan nem kellett ideiglenes jellegű jelentős kiképzőpontokat felállítani. A tapasztalatok alapján a kibocsátott újoncok szolgálatban jól tevékenykedtek. A kiképzés során túl nagyok voltak az alegység létszámok, és kisebb ellátási gondok is jelentkeztek.

Az akkori határőrségi körülményeknek, elvárásoknak megfelelően kezdeményezik, hogy a honvédségi szervezettől eltérően a kiképzőalegységeknél is alkalmazzanak politikai helyettes tiszteket.

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

¹⁷ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 4. folyószám. „Tárgy: Jelentés a Magyar Néphadsereg ezredeinél végrehajtott határőr újonckiképzésről.” 1961. 05. 08.

¹⁸ Uo.

ZÁRÓGONDOLATOK

1961. februárban befejeződött az újonckiképzés, a fiatal korosztály kikerült a szolgálati helyére, és megtörtént a leszerelés. Ezzel kapcsolatban a belügyminiszternek felterjesztett határőrségi jelentés¹⁹ tartalmaz néhány fontos információt. A határőrségnél ekkor 13 721 fő sorkatonára szolgált. Az újonckiképzés alatt le kellett szerelni 44 főt, az előző évben 129 főt; az ez évi állomány összetétele jobb lett, mint az előző évben. A leszerelők közül továbbszolgálatra jelentkezett 287 fő, közülük alkalmatlan lett 83 fő. Végül 204 fő lett felvéve. 111 fő üres tiszthelyettesi beosztásokra került, 93 főt tiszthelyettes-tanfolyamra vezényeltek. A rendőrséghez jelentkezett 339 fő, a kormányőrséghez 222 fő. Az adatok tükrözik a (mai szóhasználat) rendészeti szervek viszonylagos népszerűségét.

Az 1960–61. évi sorkatonai újonckiképzés a határőrségnél rendhagyó módon zajlott. A publikáció elején jelzett kiképzési nehézségek miatt a határőrség igyekezett új utakat, megoldásokat találni az évente egyszer rászakadó megterhelés csökkentésére. A kísérletezés egy sajátos megoldáshoz vezetett. Ebben az évben három határőr kerület újoncait honvéd alakulatokhoz vonultatták be és ott hajtották végre részben vagy teljes időben az alapszakkiképzést. Így a novemberben bevonult állomány egy része a határőrségnél, másik része 6 hét alatt csak a harcászati felkészítésben részesült a honvédségnél, majd visszakerültek a további időre a határőrséghez. Harmadik csoportjuk pedig a teljesidejű felkészítést a honvédségnél kapta meg. Érdekes szituáció alakult ki, sok tapasztalattal.

Az értékelő okmányok a honvédség szerepét, lehetőségeit igen pozitívnak mondják. Ennek legékesebb bizonyítéka, hogy a határőrség új országos parancsnoka a honvédelmi miniszternek felterjesztett jelentésében így fogalmaz: „javaslom, hogy a következőkben az újonckiképzést az 1-6. kerület részére – amennyiben ez lehetővé válik – az 5. gépkocsizó lövész-ezrednél alkalmazott formában a Hadseregénél hajtsuk végre.”²⁰ Ez pedig azt jelenti, hogy a legfontosabb kerületek Csornától Kiskunhalasig, a teljes osztrák és jugoszláv államhatár újoncait a honvédségnél képezték volna ki. Érdekes lenne tudni, vajon miért nem valósult meg a gondolat, hiszen nem akármilyen szinten foglalmazták meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Levéltári források

- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 1. sz. doboz I/1-2. tárgykör 1. folyószám. „Határőrség országos parancsnokának 1961. évi parancsai. 02. sz. pcs.” Leszerelés, váltás.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 1. folyószám. „Jegyzőkönyv az 5. gl. ezrednél 1961. február 10-11-ig végrehajtott hőr. újonckiképzés eredményeinek feldolgozásáról.”
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 3. folyószám. „Tárgy: Újonckiképzés végrehajtása.” 1961. 03. 04.

¹⁹ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 21. sz. doboz VII/3-4 tárgykör 34. folyószám. „Tárgy: Az újoncok elosztása, váltás, leszerelés.” 1961. 03. 03.

²⁰ MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 4. folyószám. „Tárgy: Jelentés a Magyar Néphadsereg ezredeinél végrehajtott határőr újonckiképzésről.” 1961.05.08.

- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 4. folyószám.
„Tárgy: Jelentés a Magyar Néphadsereg ezredeinél végrehajtott határőr újonckiképzésről.” 1961. 05. 08.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 5. folyószám.
„Tárgy: Jelentés a MN-nél végrehajtott határőr újonckiképzésről.” 1961. 05. 01.
„Tárgy: Jelentés határőr újoncok kiképzésével kapcsolatban.” 1960. 06. 21.
„Tárgy: Jelentés a MN-nél végrehajtott határőr újonckiképzésről.” 1961. május.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 20. sz. doboz VII/1-3 tárgykör 22. folyószám.
„Tárgy: A honvédségnél történő újonckiképzéssel kapcsolatos szervezési kérdések megoldására javaslat.” 1960. 08. 17.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 20. sz. doboz VII/1-3 tárgykör 23. folyószám. „Végrehajtási utasítás tervezet. A Honvédségnél történő újonckiképzéssel kapcsolatban a Honvédelmi Miniszter elvtárs és a Belügyminiszter elvtárs 1960. augusztus 5-én kiadott 025. számú közös parancsa alapján az alábbiakat rendelem el.” 1960. 08. 23.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 21. sz. doboz VII/3-4 tárgykör 34. folyószám.
„Tárgy: Az újoncok elosztása, váltás, leszerelés.” 1961. 03. 03.
- MNL OL HOP XIX-B-10 1961. év 22. sz. doboz VIII/1-7 tárgykör 31. folyószám.
„Tárgy: BM. Hőr. ts. tanfolyam a MN. Ö. Aku. Z. nál.”
„Tárgy: Mü. ts. tanfolyam levezetése.”
- „Harckiképzési Utasítás a MN. Ö. AKU. Z. 7 hetes aknász tisztesképző tanfolyamára a BM. Határőrség részére.”
- Az MSZMP Politikai Bizottság 1960. augusztus 9-ei ülésének anyaga. Őrzési egység a levéltárban: 1960.Augusztus9.+(288.f.5/195.ö.e.). Interneten: Az MSZMP Politikai Bizottság 1960 augusztus 9-ei ülésének anyaga. https://adatbazisokonline.mnl.gov.hu/pdfview2?file=static/documents/mszmp_mdp/HU_MNL_OL_M-KS_288_05_01950.pdf#search=&page=21 (Letöltés időpontja: 2025. 07. 17.)

Egyéb forrás

- Fórizs Sándor: *A határőrség sorállománya az 1960-as években*. Honvédségi Szemle, 153. évf. 2025/3., 70–83. <https://doi.org/10.35926/HSZ.2025.3.6> (Letöltés időpontja: 2025. 09. 01.)